

Ключові слова: аграрний сектор, глобалізація, геоекономічні чинники, геоекономічний підхід, зовнішні ризики, геоекономічний простір.

Аннотація

В статье рассмотрены теоретические и методологические аспекты относительно развития аграрного сектора с учетом геоэкономических факторов воздействия с целью выявления потенциальных преимуществ и минимизации экономических и экологических рисков. Обосновано, что мировые глобализационные потоки и процессы в экономической, финансовой, производственной, социальной, экологической и других сферах выступают ориентирами развития любой национальной экономики на перспективу. Выявлено, что игнорирование глобализационных изменений и тенденций будет ограничивать возможности в получении преимуществ на общегосударственном уровне. Национальная экономика как составная часть мировой хозяйственной системы активизировала отдельные элементы целостной мировой системы, но их развитие происходит медленно. Обосновано, что факторами негативного влияния остается нерешенность вопроса по регулированию внутреннего рынка, процесса ценообразования, качества и стандартизации созданной продукции, а также медлительность интеграционных процессов, формирования адаптированных к внешним условиям организационно-экономических структур.

Ключевые слова: аграрный сектор, глобализация, геоэкономические факторы, геоэкономический подход, внешние риски, геоэкономическое пространство.

Annotation

The article deals with theoretical and methodological aspects regarding the development of the agricultural sector from taking into account geo-economic factors influence in order to identify potential benefits and minimize the economic and environmental risks. Proved that the world globalization flows and processes in the economic, financial, social, environmental and other areas are the benchmarks of any national economy for the future. Found that ignoring globalization changes and trends will limit the possibilities of obtaining benefits at the national level. The national economy as part of the global economic system has activated some elements of an integrated world system, but their development is slow. We proved that the negative factors affecting the issue remains unresolved to regulate the internal market, the process of pricing, quality and standards established products as well as slow the integration process, the formation adapted to external conditions Organizational and economic structures.

Key words: agricultural sector, globalization, geo-economic factors, geo-economic approach, external risks, geo-economic space.

УДК 338.43:504.061

Смоленюк Р.П.,
к.е.н., доцент, в.о. ректора,
ПВНЗ Хмельницький економічний університет

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ЗАСАДАХ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. За останні кілька років світом прокотилась низка криз від продуктової та паливної до кліматичної та фінансової. Оцінка ситуації засвідчує, що 60 відсотків світових екосистем зазнали деградації, спостерігається значний дефіцит водних ресурсів, мільярд людей голодує, інший мільярд страждає від надмірного харчування та супутніх захворювань, кожна четверта людина в країнах, що розвиваються, живе поза межею бідності, два мільярди людей живуть менш ніж на 2 долари в день [1; 2; 3]. У відповідь на фінансову та економічну кризу Екологічною Програмою ООН (ЮНЕП) було оголошено у 2008 році перехід до **зеленої економіки**, яка направлена на відновлення світової економіки і збільшення рівня зайнятості населення, з одночасним прискоренням боротьби зі зміною клімату, деградацією навколишнього середовища та бідністю.

Системне формування засад довгострокового економічного зростання та нової якості життя в Україні потребує поглибленої теоретичної розробки сучасних концептуальних підходів, які дадуть змогу практично реалізувати ідею **зеленої економіки**, що є провідною для національної економічної стратегії розвитку суспільства. Тобто, перехід до **зеленої економіки** можна розглядати як шлях до сталого розвитку, який передбачає зміцнення його трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих факторів: охорона навколишнього середовища, соціальний розвиток та економічне зростання.

Становлення сучасної конкурентоспроможної національної аграрної економіки на засадах **зеленої економіки** обумовлює актуальність та прикладну значущість проблеми розробки методології довгострокового економічного зростання в трансформаційний період і підвищення на цій основі якості життя, а також значний науковий інтерес до неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна теорія економічного розвитку та зростання представлена концепціями відомих зарубіжних вчених Дж.М. Кейнса, Р. Харрода, Є. Домара, Й. Шумпетера, Р.М. Солоу, У.А. Льюїса, Т. Шульца, Р. Нурксе, У. Ростоу, Г. Мюрдала, Я. Тінбергена, Г. Манківа, Д. Ромера, Д. Уейла, М. Тодаро, Е. де Сото й інших.

Вагомий внесок в розробку проблематики соціально-економічного розвитку із збереженням екології і охорони навколишнього середовища зробили вітчизняні вчені О.М. Алімов, О.І. Амоша, С.І. Бандур, П.П. Борщевський, І.К. Бистряков, В.М. Геєць, З.В. Герасимчук, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, Л.М. Зайцева, В.С. Кравців, В.І. Куценко, А.С. Лисецький, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук, М.М. Федоров, М.Г. Чумаченко, В.С. Яцков, чиї наукові здобутки мають велике наукове і практичне значення. Проте, незважаючи на високий рівень і міждисциплінарний характер існуючих теоретичних розробок, потребує поглибленого обґрунтування теорія, та практика забезпечення соціально спрямованого економічного зростання сільського господарства України на засадах зеленої економіки, що відповідає концепції сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування доцільності переходу в Україні до зеленої економіки та формування моделі сталого економічного розвитку сільського господарства на доктрині зеленої економіки, пов'язаної з органічним виробництвом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом історії існування людства неодноразово ставилось на порядок денний і вирішувалось мислителями, науковцями, політиками питання визначення мети і напрямів розвитку суспільства. На передньому плані здебільшого стояло завдання зростання масштабів і збільшення обсягів виробництва продукції безвідносно до супутніх наслідків. Минуле століття стало кульмінацією споживацького підходу людини до навколишнього середовища, внаслідок чого відбулося порушення екологічного балансу через забруднення довкілля, спустошення надр, зникнення багатьох видів флори і фауни.

Світова фінансово-економічна криза спонукає держави світу до необхідності вирішення питання підвищення ефективності використання ресурсів, розвитку нових екологічно орієнтованих галузей і видів діяльності, впровадження «зелених технологій» – тих змін, які дозволять забезпечити гармонійне узгодження економічного, соціального й екологічного розвитку і стануть каталізатором зростання глобальної економіки.

Виходячи з критичної ситуації, у Стратегії національної безпеки зазначено, що стратегічними цілями забезпечення екологічної безпеки і раціонального природокористування є: збереження природного довкілля і забезпечення його захисту, ліквідація екологічних наслідків господарської діяльності за умов зростаючої економічної активності та глобальних змін клімату. Основними напрямками інститутів громадянського суспільства і сил національної безпеки названі створення умов для впровадження екологічно безпечних виробництв, пошук перспективних джерел енергії, задоволення потреб населення у водних і біологічних ресурсах.

Модель сталого економічного розвитку ґрунтується на доктрині зеленої економіки, яка спрямована на зміну стосунків людини і природи задля розширення можливостей економічного зростання, та на створення скоординованої глобальної стратегії виживання людства, орієнтованої на збереження і відновлення природних спільнот у масштабах, необхідних для повернення до меж господарської місткості біосфери.

Термін "сталий (стійкий) розвиток" походить з біології за аналогією стійкості біологічних і екологічних систем шляхом надання їм економічного змісту [4]. За визначенням вчених сталий розвиток — це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження та поетапного відтворення цілісності навколишнього природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і вимогами людей усіх поколінь [5; 6]. За визначенням Світової комісії ООН з розвитку навколишнього середовища, стійкий розвиток (від англ. sustainable development) — це такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без втрат для майбутнього покоління забезпечити свої власні потреби [7]. Таким чином, у викладених термінах ключовими питаннями є **добробут людини і охорона природи**.

Якщо аналізувати досліджувану проблему в еволюційному ракурсі на рівні суспільства то можна стверджувати, що парадигма суспільства сталого розвитку істотно відрізняється від парадигми індустріального (економічного) суспільства, яке ґрунтується на пріоритеті економічного зростання шляхом широкого використання індустріальних способів виробництва, зокрема в сільському господарстві.

Соціальний та економічний прогрес в індустріальному суспільстві йде по лінії нарощування обсягів виробництва матеріальних благ і одержання економічного зиску за будь-яку ціну. В таких умовах охорона природи виявляється справою, підпорядкованою економічному розвитку, що зумовлює принципову неможливість належним чином захистити довкілля. Саме тому природоохоронні заходи часто виявляються неефективними, а природоохоронне законодавство — неієвим.

За структурою пріоритетів постіндустріальне (постекономічне) суспільство практично нічим не відрізняється від індустріального (економічного), але економічне зростання тут досягається на основі нових технологій, відбувається перехід від товаро-продукуючої до обслуговуючої економіки. Виробництво послуг та інформації набуває домінуючої ролі. Формується новий соціально активний клас — інтелектуальна еліта й технократи, які контролюють матеріальне виробництво і процес створення високих технологій через інформацію, яка використовується у виробництві кінцевого продукту. Інакше кажучи, знання й інформація стають провідною продуктивною силою. Звідси інша назва постіндустріального суспільства — інформаційне суспільство.

Якщо постіндустріальне (інформаційне) суспільство в економічному зростанні сприймає обмеження екологічного імперативу, воно набуває ознак суспільства стійкого економічно безпечного розвитку. Парадигма такого суспільства, на відміну від індустріального, ґрунтується на органічному (не механічному) тринітарному поєднанні економічної, соціальної й екологічної сфер за визначальною ролі останньої [8].

Отже, суспільство сталого розвитку — це якісно нова фаза постіндустріального (постекономічного) суспільства. Поняття цього суспільства означає і новий соціальний порядок, який відрізняється від попередніх форм першочерговим значенням і роллю особистості в соціальній структурі. При переході до суспільства сталого розвитку соціально-економічний прогрес має втілюватися не так у нарощуванні обсягу вироблених матеріальних благ, як у зміні ставлення людини до самої себе і свого місця у навколишньому світі. Але це не означає, що матеріальне забезпечення людини втрачає свою цінність. Навпаки, матеріальний прогрес, належний рівень матеріального забезпечення — необхідна умова формування нового соціально-економічного порядку. Але тут йдеться про те, що достатньою умовою для становлення нового порядку є зміна ціннісних пріоритетів людини, створення такої ситуації, коли головним устремлінням особистості стає вдосконалення її внутрішнього, духовного потенціалу. На зміну праці як діяльності, що продиктована виключно матеріальною необхідністю, має прийти активність, умотивоване бажання людини розкрити себе відповідно до власної внутрішньої природи.

«Сталий розвиток» базується на наукових працях засновника національної школи фізичної економії С Подолинського (1880 р.), який першим з'єднав «фізичне з економічним», класичне вчення В.І. Вернадського про біосферу та ноосферу, новаторські ідеї щодо цивілізаційного прогресу людства М. Руденка.

В Україні необхідність розробки та впровадження політики екологічно-сталого розвитку на основі «зеленого» зростання викликана як міжнародними зобов'язаннями, так і внутрішніми соціально-економічними й екологічними реаліями.

Україна посідає одне з перших місць у світі за рівнем споживання природних благ на одиницю ВВП. Так, на одиницю ВВП витрачається майже тонна природних ресурсів, тоді як у США — 3 кг. Загальне енергоспоживання на одиницю ВВП в Україні в 1,8 разу більше, ніж в РФ, в 3,5 разу більше, ніж в Польщі, в 8,3 разу вище, ніж у країнах Європи; за останні 20 років енергоємність одиниці ВВП України збільшилась майже вдвічі. Попри скорочення виробництва за останні 10 років, відбулося збільшення частки викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище на одиницю виробленої продукції. Тобто, економіка України неконкурентоспроможна внаслідок енергоємності та ресурсовитратності [8]. Тому необхідна її екологізація — перехід на відновлювальні джерела енергії, впровадження «зелених» технологій і раціональний підхід до використання ресурсів.

Сільське господарство, на відміну від інших галузей національної економіки, характеризується більшою залежністю суспільних інтересів і потреб від природних факторів. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, яка не супроводжується природоохоронними заходами, викликає порушення природного середовища. Тому актуальність переходу галузі на засади зеленої економіки є очевидною.

Одним із напрямів використання засад зеленої економіки є органічне аграрне виробництво як альтернативна модель господарювання, результативність якої полягає у ефективності сільськогосподарського виробництва при одночасному зниженні антропогенного навантаження на навколишнє середовище і природні ресурси [9; 10].

На відміну від інших методів ведення аграрного виробництва, органічне засновано на використанні ресурсоощадливих технологій, мінімізації механічної обробки ґрунту та синтетичних речовин, виключенні з процесу виробництва генетично модифікованих організмів. Керівним принципом для органічного сільськогосподарства є використання матеріалів і технологій, які покращують екологічну рівновагу в природних системах та сприяють створенню стійких і збалансованих агроecosystem.

Умовами розвитку аграрного органічного виробництва є відповідність сільськогосподарської продукції певним стандартам, що надає можливість маркувати продукцію відповідним чином і реалізовувати як органічну [11].

Органічне виробництво дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної і природно-ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища.

Виходячи з цього, є актуальним створення ефективною дієвою стратегії розвитку органічного виробництва, спрямованої на виробництво екологічно безпечної продукції, підвищення агроекологічного іміджу країни і конкурентоспроможності сільського господарства на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Для забезпечення ефективного переведення сільського господарства на засади зеленої економіки доцільно використати передовий зарубіжний досвід, оскільки за даними світової статистики, протяг останнього десятиріччя загальний світовий обсяг продажів сертифікованої органічної продукції подвоївся [10; 12]. Навіть в умовах світової економічної кризи, яка спричинила зменшення обсягів продажу більшості товарів, попит на органічну продукцію підвищується, що спричиняє останнім часом стрімке зростання ринку органічної продукції. Так, в 2010 році світовий продаж органічної продукції досяг 60 млрд. дол., що в чотири рази більше показників 1999 року [10].

Аналіз закордонного досвіду свідчить, що одним з факторів розвитку органічного сільського господарства є наявність державної підтримки підприємств, які займаються виробництвом такої продукції у вигляді дотацій і субсидування виробництва, що може маскувати реальну собівартість продукції. Рівень цієї підтримки для сільського господарства в цілому коливається в дуже великому діапазоні навіть серед розвинених держав [10; 12].

Сільське господарство в розвинених країнах є протекціоністською галуззю, на екологічну безпеку і функціонування якої щорічно виділяються значні державні кошти.

У зарубіжних країнах основна частина бюджету використовується для підтримки цін на сільськогосподарську продукцію й на захист від впливу тенденцій світового ринку. Так, державні субсидії у формі безпосередніх виплат на встановлення твердих цін і надання дешевих кредитів у доходах фермерів цих країн становлять: у США – 30 %, Канаді – 45 %, країнах ЄС – 49 %, Швеції – 59 %, Японії – 66 %, Фінляндії – 77 %, Швейцарії – 80 %. У розвинених країнах Заходу розміри державної підтримки сільського господарства становлять у середньому 40-50 % вартості валової аграрної продукції. При цьому відношення суми субсидій до вартості сільськогосподарської продукції в різних країнах помітно різняться. Так, найбільшим цей показник зафіксовано у Швейцарії – 82 %, Норвегії – 75 %, Ісландії – 73 %, Фінляндії – до 70 %. В Японії цей показник становив 74 %, а в США – 23 %. У Чехословаччині, Угорщині, Туреччині субвенції й дотації сільськогосподарським товаровиробникам становлять 20-25 % вартості валової продукції сільського господарства, країнах ЄС – до 40 % [13, с.56].

Розподіл субсидій між галузями сільського господарства в різних країнах значно відрізняється. Так, у США 58 % субсидій направляються на підтримку рослинництва; у Канаді – 69 %, в країнах ЄС – 75 %, Норвегії – 92 %, в Ісландії – 100 % субсидій направляються на підтримку тваринництва [13, с.57].

Незважаючи на те, що США є достатньо успішною державою на протязі останнього сторіччя, ця країна відноситься до найвідоміших виробників генетично модифікованої продукції, виробництво екологічно чистої продукції є найбільш поширеним у світі. Воно ґрунтується на повній відмові від використання засобів хімізації в процесі землеробства.

У США, як і країнах Західної Європи, розвиток сільськогосподарського виробництва супроводжується використанням сучасної техніки й технологій на великих масивах земель, що дозволило підвищити продуктивність праці за останні 30 років у 2-3 рази. Кількість великих ферм у США постійно збільшується, вони створюють велику перевагу держави на світовому ринку сільськогосподарських продуктів. Зараз їх налічується понад 8 %, але вони виробляють 73 % продукції, одержують 78 % чистого прибутку від загального прибутку всіх ферм. Саме великі підприємства забезпечують сьогодні продовольчу безпеку США [14, с.61].

Отже, ґрунтуючись на великих сільськогосподарських підприємствах, нарощуючи масштаби виробництва, продовольча система США використовує сучасну техніку і технології виробництва, що надає їй конкурентних переваг і дозволяє бути рентабельною. Найважливішим в політиці США є створення сприятливого навколишнього середовища для ведення бізнесу, що складається з ряду найважливіших напрямів державної політики.

В країнах ЄС органічне агропромислове виробництво стало формуватись на початку дев'яностих років ХХ сторіччя під впливом ряду факторів. Основними з них є наступні: надвиробництво сільськогосподарської продукції й проблеми з її реалізацією; зростаюча стурбованість суспільства негативними екологічними наслідками інтенсифікації рослинництва й тваринництва; підвищення життєвого рівня населення і його стурбованість безпекою продуктів харчування; скорочення частки сільського господарства у ВВП і кількості фермерських господарств; поступове розширення складу ЄС.

Стратегічна програма розвитку сільського господарства ЄС на 2007-2013 роки визначила наступні ключові сфери регулювання та підтримки агросектору:

- посилення конкурентоспроможності сільського господарства. Для вирішення цього завдання члени ЄС мають зосередити зусилля в наступних напрямках: реструктуризація та модернізація аграрного сектора; підтримка інтеграційних і продовольчих зв'язків; забезпечення доступу до науково-технічних досягнень і підтримка їхнього впровадження; забезпечення доступу до інформації та

впровадження інформаційних технологій; підтримка виробництва нової продукції сільського господарства та лісового господарства; підтримка кооперації виробників.

- захист навколишнього середовища в сільській місцевості. Державна підтримка в цій сфері повинна сконцентруватися на впровадженні енергозберігаючих технологій; збереженні водних, ґрунтових і лісових ресурсів; зниження шкідливого впливу аграрного сектора на клімат та пов'язані з ним сфери.

- поліпшення якості життя в сільській місцевості і стимулювання несільськогосподарської зайнятості. Державної підтримки потребують розвиток малого бізнесу та ремесел у сільських регіонах; розвиток туризму; збереження ландшафтів; розвиток освіти для потреб багатопрофільної сільської економіки; модернізація сільської інфраструктури; створення умов для інноваційного використання поновлюваних енергетичних джерел із використанням аграрної продукції.

Слід підкреслити, що екологізація галузі - генеральна лінія розвитку сільського господарства в країнах ЄС на найближчі десятиліття. Для досягнення цієї мети передбачений цілий комплекс політичних, економічних, технологічних і екологічних заходів. Одним з найважливіших напрямків є зниження антропогенного навантаження на агроландшафти, що одночасно дозволить частково вирішити проблему надвиробництва продукції рослинництва.

Уряди країн Євросоюзу пропагують відповідальне відношення до природних екосистем і їхнє збереження, тому активно фінансують природоохоронні заходи. Європейська модель екологічно безпечного сільського господарства відображає специфічну історію, культуру й вибір європейського суспільства.

Центральна концепція даної моделі - **мультифункціональність у поєднанні зі сталим розвитком**, яка повинна гарантувати поряд з конкурентоспроможним виробництвом збереження дрібних ландшафтів і локальних мереж постачання. Відповідно до нової аграрної політики ЄС, екологічні порушення в сільському господарстві Європи суперечать основним цінностям європейської культури (фрагментація ландшафтів, зникнення біотопів, радикальна зміна землекористування).

У країнах ЄС до сільського господарства пред'являються наступні агроекологічні вимоги: чисте повітря; чиста вода; збереження природних екосистем; створення буферних смуг природної рослинності по межах полів, уздовж доріг, каналів; забезпечення умов для місцевих осілих і перелітних птахів; естетична привабливість пейзажів; збереження природних пам'яток, місць відпочинку і їхній розвиток; охорона ґрунтів і їхньої родючості; запобігання повеней, лісових пожеж і інших стихійних лих.

Країни ЄС, з метою захисту інтересів споживачів і охорони навколишнього природного середовища, активно виступають за екологічну безпеку продукції, використовуючи технічні, санітарні, та фіто санітарні норми. Такі заходи надають можливості обмежити імпорт генетично модифікованої продукції.

Слід зазначити, що з метою забезпечення екологічно безпечного виробництва продукції, в країнах ЄС вирішальну роль в товарній політиці підприємств, орієнтованих на виробництво органічної продукції відіграє система екологічної сертифікації і використання певного екологічного маркування, яке підтверджує проходження процедур сертифікації. Тому величезна увага приділяється розвитку і вдосконаленню системи регулювання якості продуктів харчування, а саме передбачається контроль виробництва продукції на всіх його стадіях, в тому разі сертифікація ґрунту, насінного і посадкового матеріалу, кінцевого продукту, самого підприємства.

До впровадження системи технологій щодо виробництва екологічно чистої продукції господарство або ферма надають на інспекційну перевірку звіт з описом всіх приміщень, сховищ, полів, голів господарства, системи організації виробництва і дати останнього використання продукції, яка не передбачена органічними технологіями.

Стосовно продукції тваринництва в країнах ЄС застосовується Постанова 1804/99, яка введена в дію в серпні 2000 року і слугує цілям забезпечення захисту споживачів від псевдо натуральних продуктів і виробників від несумлінної конкуренції.

Необхідно зауважити, що достатня увага приділяється питанню ідентифікації продовольчих товарів з використанням спеціального екологічного маркування, яке підтверджує проходження процедур сертифікації. Так, в країнах ЄС з липня 2010 року використовується новий єдиний логотип, який є обов'язковим для всієї органічно вирощеної продукції [15]. Це дозволить споживачам ідентифікувати продукцію і створює певний захист від фальсифікату.

Слід звернути увагу, що правила ЄС встановлюють мінімальні вимоги до процесу вирощування, виробництва, переробки й імпорту продукції органічного сільського господарства. Кожна країна ЄС відповідає за застосування всіх європейських документів в сфері органічного сільського господарства й за створення системи перевірок і інспекцій [16].

Правила імпорту, що встановлені в документах ЄС по органічному сільському господарству, мають величезне значення для світового ринку натуральних продуктів харчування. Імпортовані в ЄС натуральні продукти повинні бути зроблені, перероблені й сертифіковані відповідно до еквівалентних стандартів [9].

В різних країнах існує певна специфіка впровадження екологічного виробництва (табл.1) [11, с.39-43; 17; С. 48-53].

Слід звернути увагу, що у країнах ЄС обсяг і характер державного регулювання сільського господарства спрямовані на підтримку певного рівня закупівельних цін, субсидування експортних

поставок, обмеження виробництва окремих видів продукції. Крім того, у країнах ЄС функціонують національні системи субсидування.

Таблиця 1

Світовий досвід впровадження різних видів альтернативного рослинництва

Вид і особливості альтернативного рослинництва	Країна, в якій використовується
Органічне Біологічні активи вирощують без застосування синтетичних добрив, пестицидів, регуляторів росту, тобто при повній відмові від засобів хімізації. Дозволяється використовувати гній, компости, кісткове борошно, «сири» породи (доломіт, глауконітовий пісок, крейду, вапно, польовий шпат). Для боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур застосовують часник, тютюновий пил	США, країни Європи
Органо-біологічне В основу покладено принцип створення родючості ґрунту за рахунок мікробіологічної діяльності. Прагнення до створення «живого і здорового ґрунту» за рахунок підтримки й активізації його мікрофлори. Із добрив використовують тільки органічні (гній, сидерати) та деякі повільно діючі мінеральні добрива (томашлак, базальтовий пил). Велике значення надається сівозміні, в якій використовують бобово-злакові травосуміші як зелене добриво	Швеція, Швейцарія
Біодинамічне Вирощування сільськогосподарських культур проводиться з урахуванням не тільки природних (земних), а й космічних ритмів, оскільки все живе – це добре збалансоване ціле, що перебуває у взаємозв'язку з космосом. Спеціальні біологічні препарати повинні додати рослинам необхідної сили й активізувати певні процеси в ґрунті	Німеччина, Швеція, Данія
Біологічне (екологічне) основи біологічного землеробства названі на честь автора «система Лемер - Буше». Забезпечує суворе обмеження застосування пестицидів і гнучке відношення до питання про мінеральні добрива, при цьому дозволяється використовувати лише органічні добрива та окремі нетоксичні препарати (ефірні олії, порошки, настої з водоростей та деяких рослин). Застосовують ці препарати з урахуванням механічного складу ґрунту та інших умов	Франція

Джерело: авторська розробка

В цілому система підтримки сільського господарства в країнах з розвинутою ринковою економікою значною мірою пов'язана з державним регулюванням цін: введення верхніх і нижніх меж коливання цін та індикативної або умовної ціни. Інструментом такого регулювання є скупка або продаж продукції (товарна інтервенція).

Крім того, аграрна політика ЄС використовує для регулювання сільськогосподарського ринку такий інструмент, як квотування. Сутність його в тому, що підтримка цін на продукцію веде до її надвиробництва, тому вводяться квоти на виробництво її певних видів (молоко, цукор, спирт, крохмаль) з метою збереження високого рівня внутрішніх цін, недопущення надвиробництва, а також зниження витрат з бюджету ЄС

Дослідження сучасних тенденцій та підходів до сталого розвитку сільського господарства розвинених країн та його ефективність (табл. 2) дають підстави стверджувати, що питання виробництва, споживання і якості продукції є невід'ємними від поняття екологічності виробництва і екологічно безпечної продукції. Таким чином, проблема екологоорієнтованого виробництва сільськогосподарської продукції має декілька аспектів: виробництво екологічно чистої продукції та перехід до більш раціонального природокористування та використання природно - ресурсного потенціалу агропродовольчого комплексу, впровадження нових екологічно безпечних технологій у виробництво, зменшення забруднення навколишнього середовища відходами виробництва.

Таблиця 2

Ефективність сталого розвитку зеленої економіки

Вид ефективності	Характеристика ефективності
Екологічна	мінімізація впливу виробничих процесів на довкілля; сприяння збереженню та відновленню біорізноманіття в агроландшафтах; сприяння збереженню та відтворенню родючості ґрунтів; оберігання від забруднення водних ресурсів.
Економічна	поступове зростання природної продуктивності агроценозів та ґрунтів; зниження виробничих витрат завдяки відмові від застосування дорогих хімікатів та зменшення енергоємності виробництва; підвищення конкурентоспроможності продукції.
Соціальна	створення додаткових робочих місць у сільській місцевості; створення нових перспектив для малих та середніх фермерських господарств, збільшення життєздатності сільських громад

Джерело: авторська розробка

Підґрунтям екологічної політики розвитку вітчизняного сільського господарства повинно стати дотримання його екологічної безпеки на основі екологізації виробництва.

Під екологізацією сільськогосподарського виробництва слід розуміти процес, який передбачає комбінування і кооперування в галузях комплексу інноваційних технологій, спрямованих на економічне зростання галузі, захист довкілля як взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів стратегічного розвитку сільського господарства, що гарантуватиме населенню високу якість продовольства.

Сталий розвиток сільського господарства на засадах зеленої економіки можливий шляхом застосування альтернативних технологій, які є екологічно безпечними і забезпечують зростання продуктивності виробництва при гармонійних діях по відношенню до екосистеми.

Ефективність впровадження зеленої економіки в сільськогосподарському виробництві підтверджують наступні результативні показники:

- зменшення порушення структури та ущільненості ґрунту за рахунок агротехнічних заходів;
- науково обґрунтоване застосування меліорації земель сільськогосподарського призначення;
- скорочення втрат поживних речовин в ґрунті;
- зменшення хімічного навантаження за рахунок використання екологічно безпечних добрив;
- використання науково обґрунтованих сівозмін;
- впровадження екологічно безпечних біологізованих технологій вирощування продукції.
- впровадження екологічної сертифікації та екологічного маркування.

Таким чином, впровадження сучасних зелених технологій вирощування сільськогосподарських культур та розведення худоби згідно з принципами та вимогами органічного виробництва, при подальшому розвитку внутрішнього ринку в Україні в середньостроковій перспективі, здатне сприяти підвищенню конкурентоспроможності продукції, розвитку, зростанню екологічного іміджу держави.

Висновки з проведеного дослідження. Фінансово-економічна криза спонукає сільське господарство до необхідності впровадження «зелених технологій», які дозволять забезпечити гармонійне узгодження економічного, соціального і екологічного розвитку і стануть каталізатором зростання глобальної економіки.

Модель сталого економічного розвитку ґрунтується на доктрині зеленої економіки, яка спрямована на зміну стосунків людини і природи задля розширення можливостей економічного зростання.

В Україні необхідність розробки та впровадження політики екологічно-сталого розвитку на основі «зеленого» зростання викликана як міжнародними зобов'язаннями, так і внутрішніми соціально-економічними й екологічними реаліями.

Одним із напрямів використання засад зеленої економіки є органічне аграрне виробництво як альтернативна модель господарювання, результативність якої полягає у ефективності сільськогосподарського виробництва при одночасному зниженні антропогенного навантаження на навколишнє середовище і природні ресурси.

Метод органічного ведення аграрного виробництва на засадах зеленої економіки заснований на використанні ресурсоощадливих технологій, мінімізації механічної обробки ґрунту та синтетичних речовин, виключенні з процесу виробництва генетично модифікованих організмів. Керівним принципом органічного сільського господарства є використання матеріалів і технологій, які покращують екологічну рівновагу в природних системах та сприяють створенню стійких і збалансованих агроекосистем.

Впровадження сучасних зелених технологій вирощування сільськогосподарських культур та розведення худоби згідно з принципами та вимогами органічного виробництва, при подальшому розвитку внутрішнього ринку в Україні в середньостроковій перспективі, здатне сприяти підвищенню конкурентоспроможності продукції, розвитку, зростанню екологічного іміджу держави.

Бібліографічний список

1. Jovane F. The incoming global technological and industrial revolution towards competitive sustainable manufacturing / Jovane F., Yoshikawa H. // CIRP Annals - Manufacturing Technology. – Volume 57, Issue 2, 2008, P. 641-659.
2. Onishi A. Futures of global interdependence (FUGI) global modeling system: Integrated global model for sustainable development / Onishi A. // Journal of Policy Modeling, Volume 27, Issue 1, February 2005, P. 101-135.
3. Blinc R. Sustainable development and global security / Blinc R., Zidansček A., Šlaus I. // Energy, Volume 32, Issue 6, 2007, P. 883-890.
4. Вінод Томас Якість економічного зростання : пер. з англ. / Томас Вінод [та ін.]. – К. : Основи, 2002. – 350 с.
5. Данилишин БМ. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин [та ін.]. – К. : РВПС України, 1999. – 716 с.
6. Морозова ИЛ. Экономические аспекты проблемы межрегионального атмосферного загрязнения / И.А. Морозова [Электронный ресурс].

7. Вінод Томас Якість економічного зростання : пер. з англ. / Томас Вінод [та ін.]. – К. : Основи, 2002. – 350 с.
8. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / за заг. ред. проф. Л.Г. Мельника та проф. М.К. Шапочки. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – 759 с
9. Офіційний сайт Федеральної програми розвитку органічного сільського господарства та інших форм сталого розвитку сільського господарства Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bundesprogramm-oekolandbau.de/>
10. Sahota A. The Global Market for Organic Food Drink [Електронний ресурс] / Sahota A. – Режим доступу: [http // www. Organicmonitor.com](http://www.Organicmonitor.com) – 2010.
11. Бондур Т.О. Екологізація виробництва продукції рослинництва як фактор поліпшення її якості / Т.О. Бондур // Економіка АПК. – 2008. – № 6. – С. 39-43.
12. Экономика, экология, духовность // Материалы неправительственных организаций. Составитель и редактор Дэвид Кортен (США) [Электронный ресурс]. – Режим доступа:http://www.ihst.ru/~biosphere/03-2/economy_eco;.htm
13. Мостовий Г.І. Агробізнес: державне регулювання : [моногр.] / Г.І. Мостовий. – Х. : Основа, 2002. – 300 с.
14. Амбросов В. Механізми ефективного функціонування агроформувань / В.Амбросов, Т. Мареніч // Економіка України. – 2006. – № 6.– С. 60-66.
15. New logo selected for all EU organic products [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http // www. fibl.org](http://www.fibl.org).
16. Підлісецький Г.М. Підвищення рівня фондооснащеності аграрного виробництва як основа зростання його ефективності / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 21-28.
17. Скальський В.В. Органічне землеробство: проблеми і перспективи / В.В.Скальський // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 48–53.

Анотація

Проаналізовано проблеми і наслідки різних світових криз і деградації екосистем в умовах індустріального суспільства. Обґрунтовано доцільність переходу в Україні до зеленої економіки, направленої на довгострокове економічне зростання та формування нової якості життя. Розглянуто модель сталого економічного розвитку сільського господарства на доктрині зеленої економіки, спрямованої на зміну стосунків людини і природи зодля розширення можливостей економічного зростання. Розкрито ефективність стратегії розвитку органічного виробництва, пов'язаної з виробництвом екологічно безпечної продукції, підвищенням агроекологічного іміджу країни і конкурентоспроможності сільського господарства на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Ключові слова: сільське господарство, зелена економіка, органічне виробництво, екологічно безпечна продукція, екологія, добробут людей, збереження природи.

Аннотация

Проанализированы проблемы и последствия различных мировых кризисов и деградации экосистем в условиях индустриального общества. Обоснована целесообразность перехода в Украине к зеленой экономике, направленной на долгосрочный экономический рост и формирование нового качества жизни. Рассмотрена модель устойчивого экономического развития сельского хозяйства на доктрине зеленой экономики, направленной на изменение отношений человека и природы зодля расширения возможностей экономического роста. Раскрыта эффективность стратегии развития органического производства, связанной с производством экологически безопасной продукции, повышением агроэкологического имиджа страны и конкурентоспособности сельского хозяйства на внутреннем и внешнем рынках.

Ключевые слова: сельское хозяйство, зеленая экономика, органическое производство, экологически безопасная продукция, экология, благосостояние людей, сохранения природы.

Annotation

The problems and consequences of various world crisis and ecosystem degradation in industrial society are analyzed. Substantiated expediency transition to a green economy of Ukraine directed on the long term economic growth and the formation of new quality of life. The model of the sustainable economic development of agriculture upon the doctrine of the green economy, aimed at changing the relationship between man and nature to expand the opportunities of economic growth. Reveals the effectiveness of the strategy of organic production associated with the production of ecologically safe products increase agroecological image the country and competitiveness of agriculture in domestic and foreign markets.

Key words: agriculture, green economy, organic production, environmentally safe products, ecology, welfare of people, the preservation of nature.